

ODLOMCI ZA BLANŠOA

iz *Aleatorija*

*

L'irresponsabilité dans le langage de l'autre (blanchot, *L'Arrêt de mort*)

jezik drugog, *monolinguisme de l'autre*, ne može potpuno da se *u-svoji*, da se savlada kao što je savladan „maternji“ – njega mogu samo podražavati, *parodirati*, (u njega mogu samo *prodirati*, ne i prodreti, a nikako ga nastaniti) i to parcijalno, svestan tek poneke lekseme, obrta, intonativnog skoka. uvek ću ga *posuđivati* i uvek *vraćati*, budući da sam u njemu ja *drugi*.

u jeziku drugog neću moći da steknem *odgovornost* za ono što *govorim*: moji pokusi će ostati samo pokusi; zamuckujući jezik drugog, neću iznositi nikakvo značenje; sve što iznesem biće posredne aluzije na način na koji drugi koristi jezik.

ali: oslobođen tereta odgovornosti, biću sposoban da (poznate) lekseme jezika drugog poređam na način koji je drugom nezamisliv. ali i ovo: na jeziku drugog, drugom ću reći ono što je *meni* nezamislivo u *mom* jeziku.

Et il est vrai que, moi aussi, je me sentais irresponsable dans cet autre langage, si ignoré de moi; et ce que je n'aurais jamais dit, ni pensé, ni même tu à partir de mots véritables, ce balbutiement, irréel, d'expressions à peu près inventées, et dont le sens se jouait à mille lieues de ma tête, me l'extorquait, m'invitait à le faire entendre, me donnait, à l'exprimer, une petite ivresse qui n'avait plus conscience de ses limites et allait hardiment au-delà de ce qu'il fallait. Je lui faisais donc dans ce langage les plus aimables déclarations, habitude qui m'est bien étrangère.¹

u jeziku drugog ne mogu da delujem, njega mogu samo da reprodukujem, (u njemu mogu samo da sprovodim ležerne, besposledične revolucije, svojstvene početniku. ne slušam uputstva: kako se šta *može* reći; kombinujem sam, grešim, i ne osećam se krivim:

¹ Tačno je da sam se i ja osećao neodgovornim u tom drugom jeziku, tako nepoznatom; i da ga je ono što nikad ne bih rekao, ni pomislio, čak ni oćutao, na osnovu stvarnih reči, to nestvarno zamuckivanje izraza koji su uglavnom izmišljeni, i čiji se smisao odigravao u meni nedostupnoj udaljenosti, silom mamilu iz mene, pozivajući me da ga saopštim, pričinjavajući mi, dok sam ga iskazivao, blago pijanstvo, koje nije više bilo svesno svojih granica i koje se drsko usmerilo izvan nužnog. Tako sam joj na tom jeziku izgovarao najsrdačnije izjave, a ta navika mi je veoma nesvojstvena. blanchot, *L'Arrêt de mort*, 100; podvukao autor.

osećaj nekažnjivosti u jeziku drugog). ali *il finit par agir sur moi-même*, jezik drugog deluje na mene (ne samo na mene kao govorećeg subjekta:

et cette langue, non seulement je l'employais à la légère, mais surtout [...] j'exprimais par elle [...] des sentiments inconnus [...] qui me trompaient moi-même.)²

baš zato što ja nemam izvršnu vlast nad njim, zarobljen sam u svom *narečju* diskursa drugog; ono što govorim *indukuje* me: bivam određen tim nepoznatim, tuđim, što se *izgovara kroz mene*: „je m'obligeais intérieurement à faire honneur à ces mots étranges“³.

reperkusije neodgovornosti u *jeziku drugog*: počinjem preodgovorno da se nosim sa *svojim jezikom*: progovorivši njim nakon jezika drugog, prilazim mu kao *Reči* koja će se kroz mene obistiniti: govorim, govorim, govorim i ne precrtavam ni slovo, i svakom, pa bilo ono i lapsus, svakoj *coquille* želim da se povinujem (kažnjavam se: *svekažnjivost* u *svom jeziku*): vraćam se dogmi toplog „doma“ u kom mi je poznato sve, previše svestan toga da mi je dom; zabranjujem sebi da se *predomislim*. uskraćujem si moć da *sebe odgovorim* od onoga što je jednom mnome izgovoreno.

la réminiscence de ce «Viens» que je lui avais dit, et elle était venue, et s'éloigner, elle ne le pourrait jamais plus.⁴

... mais si cela est, ce malheur je le prends sur moi et je m'en réjouis sans mesure et, à elle, je dis éternellement : «Viens», et éternellement, elle est là⁵

buduća knjiga (aporije čitanja, na blanšooove teme)

I

tu knjigu sam nosio u sebi petnaest godina
(žid, o *Podrumima Vatikana* Dnevnik)

baš me briga: to je jedna fiktivna, jeftina, nimalo „poštena“ genealogija, koja mi se potura kao argument u prilog „dubine dela“. ja sam čitalac: za mene delo nema nikakvu preegzistenciju – pa ni *egzistenciju*: ja hoću, *zahtevam*, delo koje nije napisano (blanšo), hoću da pročitam *mécrit*.

ne verujem u *nosivost*, bremenitost, nekakvu spolja nevidljivu trudnoću *delom*. autor takvom tvrdnjom kao da kastrira realnu, napisanu knjigu, a obezvređuje i mene koji samo

² taj jezik ne samo da sam upotrebljavao ležerno, već sam, manje-više ga izmišljajući, njime izražavao, sa pronicljivošću i istinom polusvesti, nepoznata osećanja koja su bezobzirno iskrsavala u tom obliku i obmanjivala mene samog¹⁰⁰

³ u sebi sam se obavezivao da se tih čudnih reči držim¹⁰²

⁴ sećanje na to „Dođi“ koje sam joj rekao, i ona je došla, a da se udalji, to više nikad neće moći.¹¹⁷

⁵ ali, ako tako jeste, uzimam tu nesreću na dušu, neizmerno joj se radujem i, njoj, večno govorim: „Dođi“, i ona je večno tu¹²⁷

nju držim u rukama; kao da kaže: „mogao sam napisati tu knjigu, ali tek nakon x godina ćutanja: čednog uzdržavanja od pisma (nekakvog okajavanja ljage pisma *par anticipation*). kao da sam tek tad, očišćen, *osveštan*, apstinencijom od simboličkog, mogao steći pravo na kratkotrajno sagrašenje sa znakovima: pisanje knjige.“

nakon takvog uzdržavanja od uzimanja reči, tog usiljenog mutizma (ako uopšte verujemo u a verbalno *odricanje od reči*: zar se i *odricanje* ne mora *izreći*), šta bi drugo moglo da nastane do – dogma. šta drugo očekivati da se izrodi iz nenaviknutosti na slova, na telesni gest ispisivanja: iz takvog „pisma“, ili barem iz takvih (lažnih) tvrdnji o „plodnom ćutanju“, rađa se štetna ozbiljnost (blanšoova sintagma); pod egidom tog teksta, povodljiviji čitalac bi svoje čitanje doživeo kao *sagrašenje*, kao čin koji se opire *mišljenju*.

zamislimo taj kvazi-tekst: u njemu je zabranjeno precrtavanje; nema ležernosti, „rada“: *probe mastila*, nikakve neposrednosti. greške se spaljuju (bukvalno), sve se otkucava, ne čita se ni naglas ni „u sebi“. iz takvog fantomskog teksta nestaje *telo*, a paralelno se ispunjava sumnjivom visokoparnom etikom. (prativno podražavajući koncepciju *svetog*, tobože *bestelesnog*, samo-*duhovnog pisma*).

ja, čitalac, zahtevam „svoju“, samo-svoju buduću knjigu vrlo precizno, poput mistermanna iz serije *little britain* koji od antikvara traži knjigu sa tačno određenim brojem strana, pa ako takva, *specified*, ne postoji, kaže: „postoji li mogućnost da je autor (taj i taj) napiše, *za mene?* sačekacu, imam vremena.“

being a little specific, u potpunom sam kontrastu sa autorovim pred-operativnim prenemaganjima, sa pseudo-monaštvom koje poslovično prati proces proizvodnje dela („stvaranje“): ne interesuju me autorove namere, predgovori, objašnjenja, radne verzije, mitomanije; hoću da počnem s čitanjem *ASAP*, dakle: potreban mi je krajnji, *official* proizvod – ne primam nikakav prototip, nikakav nus. proizvod je za mene *početak*, a ne *kraj*. čitajući, odvijam proces proizvodnje – *pisanja* – otpozadi.

II

specifikacija je, pak, uzajamna: i delu sam potreban *tačno* ja, vrlo precizno klasifikovani *ja*, i niko drugi (ovde već nema ni traga od blanšoovog *bezimenog čitaoca*). češće se osetim *izabranim* nego *izbirljivim* čitaocem. češće *sam njegov talac* nego *čitalac*. delo voli da se *samo meni* anticipira, da me mami na čitanje letimičnim uvidima, uzorcima svog jedinstvenog glasa, idiolekta koji želi baš u meni da se nastani, koji želi da postanem njegov govornik (ne sagovornik, već *pobornik*, pristalica). usvajam boju njegovog glasa: čitam ga, *i ne mogu, bukvalno, slovo po slovo, da prestanem da čitam*: svako slovo budućeg dela anticipacija je idućeg budućeg dela (*zenonovska aporija čitanja*).

tek kad zatvorim delo, tek kad progovorim posle njega (*postoperativno*), *ono postaje*: delo u meni ima samo *post-egzistenciju*.

autor je onaj koji pripada meni; nisam ja *autorov čitalac*. ali zato kao čitalac sav pripadam delu, pošto je nemoguće da ga *pro-čitam*, da prekinem čitanje činom zatvaranja poslednje stranice, moje telo mi nije dovoljno da ga dovršim, mogu samo neprekidno da ga *odlažem*.

III

čitanje je haluciniranje budućih knjiga: onih koje bi mogle biti napisane, i onih koje bih mogao napisati; uopšte: onih koje *moram pročitati*.

(u čitanju me jedino može omesti incident smrti, i to tek nakon što, iz čiste kurtoazije, pristanem da budem prekinut; pristaću samo ako mi se zahtev uruči napismeno, preporučenom poštom – nikako mejlom – te ako se ispoštuju sve formule ljubaznosti.)

ouroboros

šta je starije: pisanje ili čitanje?

čim je pročitano – *jednom* pročitano; *une fois lu* – tekst je već izmenjen. samo nepročitano tekst je konstantan, samo kao *nečitak* ima formu. pročitano – već je interpretirano, izvedeno. *pas de contemplation innocente* dupin, *Moraines*; eko i meni i dipenu upada u reč, doduše obazrivije (tamo gde bih ja rekao *potpuno* on kaže *makar*):

svako „čitanje“, svaka „kontemplacija“, svako „uživanje“ u umetničkom delu predstavljaju jedan, makar prečutan i privatni oblik „izvođenja“. umberto eko, *Poetika otvorenog dela*

relecture (*relettura*) je neprecizna reč: to nije ponovno čitanje istog, već čitanje novog teksta, izmenjenog prethodnim, uslovno rečeno, *prvim* čitanjem.

da li bi se onda moglo pretpostaviti da je stvarni cilj pisanja samo čitanje? čitanje kao proces koji ne bi bio jednokratno ostvarenje, već konstantno ostvarivanje procesa pisanja (a ne zaustavljena, vremenski i prostorno odrediva, opipljiva finalna tačka, *delo*; nekakav OPSKURNI OPUSKULUM); čitanje koje ostvaruje pisanje tako što ga dekomponuje, razlaže, *tako što mu čini štetu*. čitanje koje i ne počinje niti se završava – niti se trudi da podražava dovršivost (odsutne, sveobuhvatne malarmeove Knjige);

(čitanje *čija se svrha vrši* u onome što ga je i prouzrokovalo: u pisanju.)

derida čita blanšoa

(pisanje je senčenje čitanja)

otkud pisanje? iz praznine, potpuno nepotentne, iz svesnog, intenzivnog osećanja praznine iznutra, iz procesa osećanja praznine, koje se oblikuje u aktivni princip, želju. ali ne želju za stvaranjem, *odbacivanjem*, *začinjanjem* – nema se šta izneti – već za nastanjivanjem, ispunjavanjem te osvešćene praznine, uz svest da se ne može ispuniti do kraja, već da se može samo *puniti*; u jednu najpre pasivnu želju, za čitanjem; za tim procesom.

uvek će u čitanju ostati impuls te halapljivosti, izglednelosti, koja ga je omogućila, i koja ga, svojom instinktivnošću, necivilizovana, istovremeno osujećuje. ali kako od *upijanja* do *ispuštanja*? da li je, u međuvremenu, već, došlo do osećanja *viška*? ako ga i ima, on se ne nalazi unutra, niti [razgovaramo, krči mi stomak; kažem: hoće da čita knjigu. ti pitaš: *koju?*] bi se ma kakav unutrašnji višak dao rešiti *pisanjem*. pisanje nije olakšavanje: izbacivanje sadržaja koji je *prepročitano*, *svareno*. pisanje, koje se situira spolja, upravo jeste taj višak, ono

je stvaranje viška. produžetak trenutnog štiva, na obodima, oko čitanja, a ne o čitanju. komentar, ni najmanje nužan, iznuđen injunkcijom teksta. pismo telu autora koje se sluti, ali potpuno sterilno, pošto se neće – ne sme, ne zna se kome, možda i sebi? – poslati. rasejani pokret, mrmor, grickanje noktiju, drmusanje kolenima, *une réaction, une érection gratuite*, ničim izazvana reakcija na čitanje, trzaj, koji se ne mora ni zapisati da bi se manifestovao – eto šta je pisanje. fiziološki gest, ali nerastumačiv, bez funkcije, potpuno beskoristan, toliko samostalan od tela da mu se mora pripisati, i to tek naknadno, sistemu nepotreban. možda – da poentiram i svedem na ne-tako-metaforičnu-sliku – pisanje je *senčenje čitanja*.

pisanje teži da se oslobodi senke čitanja, ali samo tako što ocrtava obode te senke; čitanje mu pak ne spori da u tome pokušava, koliko god bezuspešno. u pročitanoj štivu slutim obrise autorove lektire. ali ne običnog, bespolnog spiska bibliografije. ja vidim tu knjigu, kako je drži u rukama, vidim u tekstu kako ga ta, *jedna* knjiga izaziva, kako se s njom ne slaže, prepire, i dalje je čitajući, kako gundča vraćajući se na odlomke koji mu prave problem, koje je išarao upitnicima i kvačicama, ispravkama tipografskih grešaka, prvim okušajima koji otvaraju njegovo pismo, prepirku, prepisku, *à son insu*. vidim ga kako pokušava da dokumentuje svoj bes pred knjigom koja upućuje na toliko stvari za koje on još ne zna. saznavajući, shvatiće zašto je besan, i da treba da bude još bešnji. izazvan, *tom* knjigom, vraćajući se na sporna, diskutabilna poglavlja, u kojima se nalazi poziv na diskusiju, već je, *u međuvremenu, peu à peu qu'oi que aussitôt*, ispisao svoju repliku na tu knjigu, *svoju repliku te knjige*. njegovo negiranje, pretvoreno u znanje, poprimilo je – opet, van njegove volje, kao voljom štiva, voljom čitanja – *formu*: ispisalo se, i nastaviće da se ispisuje, neispraž [prekidaš me, ponašam se kao dete, mlatim nogama, nazivaš me: žapče] njivo, *sans terme*, bez kraja, samo s prekidima, privremenim, uvek *prevremenim*, u vidu dela.

a u njegovom produžetku *ja*, uočavajući u *gramatologiji i pisanju i razlici* repliciranje – i dupliranje *buduće knjige* (u mojoj predanosti *uočavanju* ima nečeg pakosnog) ne libim se da iznesem svoje prepoznavanje te replike, svoju repliku replike, i da ga – avaj, neispunjivog li kruženja, nepatvorive li razmene – da ga iznesem upravo tebi i da te *prozovem*, u vokativu, o, tebe, *o moj budući autore!*

idilična povest

I

(u iskušenju sam da kažem: *prava*) povest zahteva da se pročita što pre, proždire se bez zaustavljanja, bez *apnées*, bez rečenica koje odudaraju sentencioznošću, bez labavih pasaža koji bi zahtevali učešće čitaoca. sve što takva povest ima je sopstveni *tok*; jednodelnost koja se ne može raščlaniti, segmentirati; samostalnost koja izjavljuje da joj apsorpcija nije nužna, niti ikakvo udvajanje. data je *en bloc*, i kao takva, u jednom dahu indigestirana.

ali i od gustine i nezaustavljivosti povesti važnije je ovo: nijedan njen deo ne može da se izmesti, analogijom ili metaforom, u neki drugi koncept, kontekst, ne može da se parafrazira. u takvoj povesti neodrživa je referenca na prostor izvan teksta, nemoguća je bilo kakva istorijska, kulturna aluzija, a kamoli književna. nedopustiva je angažovanost povesti, hipoteza da ona *zastupa* nešto drugo, izvan sebe same. ili pak, da iznijansiram: ispostavlja

se da je referencijalnost, upućenost ka vanpovesnom, izlišna; uviđa se niska retorička trijumfalnost referencijalnih upadica, i da one samo sputavaju tok, tobože granajući njegovu jednosmernost. dok čitam, odgađam „razmišljanje“ za kasnije, *govor-o*, sud: štivo mi ne da vremena da se učitam, da se projektujem, da se prepoznam: ono se upisuje u mene. upravo to: nagoni me da ga utopijski neposredno zavolim kao *upravo tu povest*, meni tuđu, kao *to*, a ne kao izraz *nečeg drugog* (realizaciju nekog filozofskog koncepta, literarnog kreda), fragmentiranu šupljikavost koja bi mi nalagala da je popunim – koja bi me lažno ubeđivala da sam štivu, u svojstvu *konzumenta*-pasivnog sastavljača, potreban.

povest toliko jaka da zaboravljam na druge povesti, izvan koje ne postoji ništa, iza koje ne stoji niko, despotska samo-tvorevina, lišena – ili bolje: oslobođena – i autora i čitaoca: takva, idilična povest, podseća me na *čitanje samo*, nagoni me da osetim samo telo čitanja, da se setim da u stvari pri svakom čitanju ja tražim upravo sećanje na njega. navodi me da mu se dragovoljno potčinim. šta uopšte može nastati pukim nagoveštavanjima tog tela kroz namerno fragmentiranu formu; kakvo je zadovoljstvo ako moram da *pretpostavljam*, *postuliram* celinu štiva, ako sam ja, umesto autora, zadužen da to bestelesno štivo otelotvorim, i to zdušno, ako se od mog čitanja očekuje „interakcija“? čitam idiličnu povest, *samo je čitam*, ne prepoznajem ništa, ponajmanje sebe; *ćutim je, i ćutim*; i osećam se blaženo u svojoj nepotrebnosti.

sasvim sigurno je i blanšo bio svestan idilične samostalnosti i nesvodivosti svoje *Idylle*, a šire i povesti uopšte, kad se u *Après coup* suprotstavio njenom upoređivanju sa realnošću, a pogotovo (samo)nametnutoj istoricističkoj tezi da je šoa neka vrsta „*ostvarenja*“ *Idile*:

Istorija ne poseduje smisao, kao što se ni smisao, uvek dvosmislen – u množini – ne može svesti na svoju istorijsku realizaciju (...). Jer povest se ne može prevesti. Povest možda nosi pitanja, ali pod uslovom da se ona ne zapitkuje, da se pomoću njih ne svede na sadržaj, na bilo šta što se može izraziti *drukčije*. *Après coup*, 96-97

izvan povesti nema ničega, ničeg čime bi se dala obuhvatiti, u čemu bi se dala odraziti, u šta bi se mogla *prevesti*. povest je neodvodiva drugde, ona je već *povela* tok; povest je sama sebi obod, oslobođena čak i sadržaja, oslobođena funkcije sredstva, idilično izmeštena izvan jezika-komunikacije – a ipak ostajući jezik – kao nedeljivo, nerasparčivo, *jedno telo, le Dire inqualifiable*:

pre svakog razlučivanja forme i sadržaja, označenog i označitelja, pre podele između iskaza i iskazanog, postoji jedno neodredivo Kazivanje (*le Dire*), ugled „pripovedačkog glasa“ koje saopštava razgovetno, i koje nikad ne može biti zamučeno neprozirnošću ili zagonetkom ili užasom onoga što se saopštava. *Après coup*, 97-98

„*lepo*“: izolovano, pošteđeno opštenja, vulgarizacije.

II

idila čitaoca jeste svest o savršenstvu granica povesti: on je zadovoljan kada zna da apsorbuje proizvode autorovog opredeljenja. pri tom je ta ograničenost paradoksalna:

svaka tačka prostora povesti je ispunjena pismom, a sam prostor je u celini nesaglediv. čitalac je *étranger* koji biva uveden u zatvorenički prostor unutar *idilične povesti*, kome se kao najveće zadovoljstvo pruža mogućnost da spozna granice i koherenciju tog univerzuma, *hospice*, grada; ujedno, konstatujući da je on sam, čitalac, toj celini koja mu se nagoveštava savršeno tuđ i nepotreban. (premda on smatra da joj je ipak neophodan, kao svedok, kao neko na kom će se to savršenstvo odraziti: ta placebo-svrha mu se propagandno sugerše.) za čitaoca nema mesta u besprekornom mehanizmu povesti, u kom su sve funkcionalnosti pokrivene. dodeliće mu se, kao zatvoreniku, jedna pseudo-funkcija: presipanje iz šupljeg u prazno, permutovanje promenljivih, beskrajne tautološke radnje koje ni u čemu neće narušiti ravnotežu i sklad prostora povesti. biće izolovan u *azil* sa drugim čitaocima – izvan kog će se s učesnicima povesti smeti pomešati samo uz dozvolu. od njega će se zahtevati da ne sumnja u ideologiju povesti, da joj se divi kao savršenoj, nedostupnoj celini, koja ima toliko obzira i milosti da mu kao strancu ukaže dobrodošlicu, uz jedini uslov da njene zakone reprodukuje, i pred novopridošlim čitaocima, kad se za tim ukaže potreba. *sve u svemu*: od čitaoca će se zahtevati *tautologija*, veličanje Jednog rečima Jednog.

znači, povest ipak želi da prisvoji čitaoca, ali uz uslov da on ostane tuđ? uz sledeću nijansu: od čitaoca se zahteva da, spoznavajući obode svog savršenog zatvora, zaboravi na svoju otuđenost, savršenu nedelotvornost u okviru sistema povesti, da se odrekne svoje (sistemu nepoznate) domovine, svog vanpovesnog porekla, te da se, tako sterilizovan, naturalizuje tako što će, kao u „Idili“, stupiti u simbolični brak sa neudatom državljankom.

ali tako izvojevana lojalnost, možda baš zato što je simbolična, fiktivna, frustrira čitaoca. možda to on zaista hoće da doprinese, da učestvuje u javnoj stvari tog polisa, i da angažmanom zasluži status, a ne da ga dobije nekakvim obredom prelaza. naprotiv, dodeljen mu je status *meteka*, oduzeto mu je pravo glasa, pravo rada. iako mu je dopušteno da se kreće, dosuđenim putevima, i u dosuđeno vreme, oduzet mu je sav imunitet. no, ako bi, dodatno isfrustriran tim uskraćivanjima, poželeo da se priseti *svog* doma – i tu će naići na opstrukciju. još strože od učešća u povesti, zabranjena mu je nostalgija, sećanje na predpovesno. jer nostalgija je upliv *drugog*, dalekog, upliv fikcije, koja se ne može proveriti; nostalgija je jedna vrsta stvaranja. a fikcija koja je udomila čitaoca zabranjuje da se pribegava drugim fikcijama. čitaocu je zabranjeno da se, koliko god u njoj bio neumesan, izmesti u nekakvu za sobom ostavljenu „stvarnost“, za koju samo on, opasno usamljen, jemči; da se ušanči, metaforom, u neki nepoznati, štaviše nesaznatljivi deo sebe. ko je taj usamljeni svedok, bez ikog ko bi njegove navode potvrdio, a koji još povrh svega čuti? to je niko drugi do potencijalni, konkurentni *autor*. u sistemu povesti, autorom, odnosno neprijateljem, smatra se svako ko nije kadar da zaboravi van-povesno, čije vreme ne počinje s prvom rečju povesti, onaj ko, iako je zatečen, zatočen u povesti, ostaje drugde, ko misli, veruje da može negde da se vrati, u neko drugo vreme, u neko drugo mesto, ko se bar tome nada. čim se otvori, povest prestaje da bude metafora pripovedanja, postaje *istorija* i isključuje svaku vezu sa drugim stvarnostima, mogućnost postojanja drugih stvarnosti; svaka druga stvarnost se u sistemu apsolutne povesti poima kao fikcija.

pobuni li se, pokuša li da pobegne, posegne li za analogijom, za *onim svetom*, otkáže li poslušnost, učešće u obaveznom tautološkom panegiriku, zakazanom prigodom simbo-

ličnog venčanja, nakon kog bi stekao sva prava, ali gubeći svaku mogućnost da napusti bedeme Idilo-polisa, oglušiti se, nelojalni čitalac će zaraditi jedinu metaforu koju sebi sistem povesti dopušta: dvadeset udaraca bičem. ali, uz sarkastičnu nijansu: moraćete i tu kaznu da shvati doslovno, kao da će, nakon što bude izbrojao njih dvadeset, njegov život, pa makar i unutar povesti, moći da se nastavi.

III

mogućnost, dopust da se jedno delo tumači višestruko jeste, u to sam sve sigurniji, slabost. metaforičnost, polimorfnost, nezahvalna konstatacija kako je delo *zahvalno*, jer omogućava najbogatije, najdivergentnije interpretacije – ne govori samo o lenjosti, neangažovanosti onoga koji čita. u sve-primenljivosti, sve-upisivosti dela očitava se, između ostalog, i *désœuvrement* samog *œuvre*. i samog autora, koji se ne opredeljuje, koji je možda nesposoban da se opredeli, i stoga sklon veličanju te nesposobnosti; autora koji računa na paratekstualno, post-tekstualno – *naknadno*: aluzije, *intuitivnosti* tzv. „otvorenog“, *loose*-dela, i bira – ako to nije prejaka reč – da se ne izjasni, da ne utvrdi obode svog dela. on unapred očekuje da će obode, obruč, da mu poklone *gratuitement* – i *zahvalno* i *bada-va* – čitaoci; da će njihova *loose-reading* tela obrazovati njegov *korpus*, a da se on samo potpiše, formalno. sva ta čitanja će, prolifkiovana komentarima, tumačenjima, „izvođenjima“ – sakriti autorov strah od autorstva, od nužnosti da *zastupa* – da zastupa *svoje delo*, a ne nekakvu vanpovesnu „stvar“, sve što je spolja je podnošljivije, obuhvatljivije – najzad, sačuvaće autora od nužnosti da se, naknadno, procenjuje da li je bio u pravu ili krivu, da se vrednuje, da trpi nužnosti čitalačkih hirova: prevrednovanja, zaboravljanja i rehabilitovanja.

dakle, izbeći i afirmaciju i negaciju, ostati u nagađanjima i konjunkcijama, konjekturama; nastaniti virtuelnost diletantskog diskursa „moglo bi se reći da...“ – i podlo očekivati da čitači, *lecteurs*, *lecturers*, sa svih strana ga zagledajući, svojom pažnjom konstituišu delo, stalnim – uostalom glupim – pitanjima, na koja će odgovorno lice – *mudro?* – oćutati odgovor.

i oćutaće ga, bar dok se neko od bezimernih *legionara* – neplaćenih najamnika – ne okrene protiv tog dela koje je svojim telom branio, i ne poželi da ga, u svojstvu najuzornijeg čitaoca, proglasi svojim; na kontu toga – (čitalac, za razliku od autora, sledi neku *stvar*, *une cause*, on poznaje kauzalitet) – što će se u delu, doslovno i s punim pravom, prepoznati.

lektira

maurice blanchot, *L'Arrêt de mort*, gallimard, paris, 1948.

maurice blanchot, *L'Espace littéraire*, gallimard, 1955.

maurice blanchot, *Le Livre à venir*, gallimard, 1959.

maurice blanchot, *Après Coup*, précédé par *Le Ressassement éternel*, minuit, 1983.

jacques derrida, *De la Grammatologie*, minuit, 1967.

jacques derrida, *L'Écriture et la Différence*, seuil, 1967.

umberto eco, *Otvoreno djelo*, veselin masleša, sarajevo, 1965.

andre žid, *Dnevnik*, nolit, beograd, 1982.

beleške uz fragmente

à son insu adverb. izraz: bez njegovog znanja

apnée ž. rod: prekid daha

coquille ž. rod: kucaća greška

désœuvrement m. rod: dokolica

en bloc adverb. izraz: u jednom komadu

gratuitement adverb: gratis

hospice m. rod: azil, prihvatilište

l'irresponsabilité dans le langage de l'autre: neodgovornost u jeziku drugog

Mécrit (na srpskom: „*Ne-pisano*“): pesnička knjiga denija roša (denis roche, *Mécrit: La Poésie est inadmissible*, seuil, 1995).

Monolinguisme de l'Autre: Monolingvizam Drugog. esej žaka deride objavljen u galilée, 1996.

pas de contemplation innocente (na srpskom: „*nema nevine kontemplacije*“): jacques dupin, „Moraines“: *Le Corps clairvoyant* (gallimard, 1999).

peu à peu quoique aussitôt: *malo po malo, premda odmah* (upor. „Poj sirena“)

sans terme adverb. izraz: bez kraja